

Cumhuriyetin 75. Yılında **SANLIURFA**

Cumhuriyetin 75. yılında
ŞANLIURFA

Yayınlayan
ŞANLIURFA VALİLİĞİ

Yayına Hazırlayanlar
A. Hamdi NAYİR
Sabri KÜRKCÜOĞLU
A. Cihat KÜRKCÜOĞLU

Birinci Basım
Temmuz, 1999

Fotoğraflar
A. Cihat KÜRKCÜOĞLU
Cemal DURNA
Sabri KÜRKCÜOĞLU
GAP Böl. Kal. İd. Arşivi

Kapak Fotoğrafları
A. Cihat KÜRKCÜOĞLU

Baskı

GRAFİK TASARIM • RENK AYRIMI • BASKI • CİLT
PLAKA MATBAACILIK TİC. VE SAN. A.Ş. / ANKARA

Tel : 0(312) 267 08 97 Faks : 0(312) 267 08 12

ŞİŞLİ V KÜTÜPHANESİ

ISBN 975 585 -086 - 4

1620

Mustafa Kemal Paşa Anıt Çeşmesi (Yol gösteren çeşmesi)
I. Dünya Savaşında Çanakkale'de savaşan Urfalı şehit ve gazilerin komutanı Mustafa Kemal Paşa'nın hatirasına 1917 yılında yaptırılmıştır.

*Millete Efendilik Yoktur; Hizmet Vardır.
Bu Millete Hizmet Eden, Onun Efendisi Olur. (1921)*

M. Kemal ATATÜRK

Kale ve Balıklıgöl

SUNUŞ

Tarih boyunca zengin kültürlerin harman olduğu Şanlıurfa, günümüzde birer saray güzelliğindeki tarihi evleri, sokakları, hanları, hamamları, camileri, çeşmeleri, köprüleri, çarşıları ve geleneksel el sanatları ile adeta bir açık hava müzesi görünümündedir.

Musevi, Hıristiyan ve Müslümanlar tarafından tanınan Hz. İbrahim (AS) 'ın doğduğu, yaşadığı ve ateşe atıldığı yerler ilimizde bulunmakta ve üç dine mensup insanlar tarafından ziyaret edilmektedir.

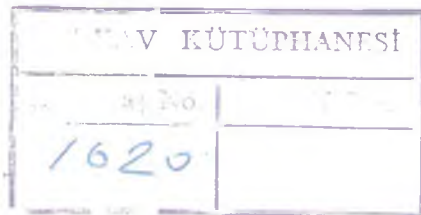
Dinler tarihi ve inanç turizmi yönünden önemli bir özelliğe sahip Şanlıurfa; İl merkezindeki mimari eserlerin yanı sıra çevresindeki Harran, Şuayb Şehri, Soğmatar ve Eyyüpnebi gibi dünyaca ünlü ören yerleri ile tarih ve arkeoloji turizmini sevenlerin de ilgisini çekmektedir.

Aynı zamanda, Cumhuriyet döneminin en büyük projesi olan Güneydoğu Anadolu Projesi'nin merkezi konumundaki Şanlıurfa, son yıllarda hızlı bir gelişme ve değişme süreci yaşamaktadır.

GAP'ın Şanlıurfa ekonomisine, dolayısıyla tarım ve sanayisine getirdiği canlılık ilimizi önemli bir cazibe merkezi haline getirmiştir. Yurt içinden ve yurt dışından Şanlıurfa'ya gelen yatırımcıların bölgenin ihtiyacı olan bir çok konuda yatırımlara başlamış olması, ayrıca ilimiz yatırımcılarının da bu konuda aktif rol üstlenmesi ile büyük bir kalkınma süreci başlamış ve ilk ürünleri alınmıştır.

Şanlıurfa, GAP'ın merkezi olarak 2000'li yılların büyük Türkiye'sinin kurulmasında çok önemli ve şerefli bir görev yüklenmiştir. Burada görev yapan kamu görevlilerine yüklenen bu görevler aynı zamanda büyük bir sorumluluğu da beraberinde getirmektedir.

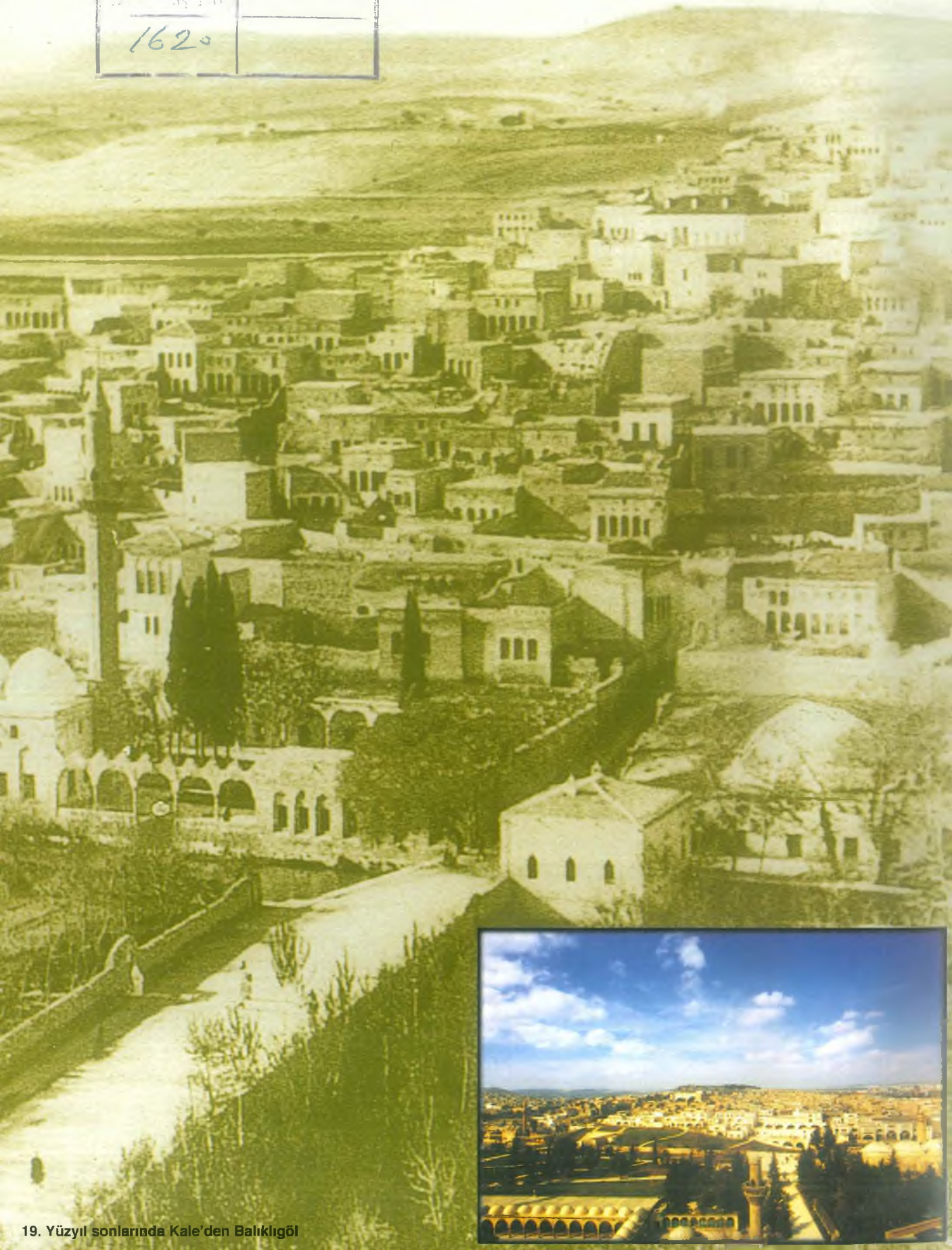
Cumhuriyetimizin 75. Yılı anısına ilimizi her yönüyle özet olarak tanıtmaya yönelik bu yayının bilgi çağında iletişimin sağlanmasına vesile olmasını diliyor, emeği geçenlere teşekkür ediyorum.

Şahabettin HARPUR
Şanlıurfa Valisi

19. YÜZYIL SONLARINDA KALE'DEN BALIKLIĞÖL

1620

19. Yüzyil sonlarında Kale'den Balıklıgöl

Arkeolojik kazılardan Şanlıurfa'nın tarihinin Neolitik (Yontmataş) döneme kadar uzandığı bilinmektedir. Göbeklitepe mevkiinde devam eden kazıların neticesinde M.Ö. 8500 yıllarına ait insan yerleşimleri ve tapınaklara rastlanmıştır.

Sümer, Akkad uygarlıklarına tanık olan Şanlıurfa ve çevresi Hurri-Mitanni, Hitit, Arami, Asur, Keldani, Med ve Pers Krallıklarının egemenliğinde kalmıştır. M.Ö. 331' de Büyük İskender'in istilasıyla birlikte Helen kültürüyle tanışmış; daha sonra Seleukoslar, Edessa Krallığı ve Roma İmparatorluğu arasında el değiştirmiştir. Uzun yıllar Roma hakimiyetinde kalan kent, halife Hz. Ömer zamanında Bizanslılardan alınarak Arap ve İslam topraklarına katılmıştır.

1087 yılında Büyük Selçukluların hakimiyetine giren Şanlıurfa, sırasıyla Latin Haçlı Kontluğu (1098-1144), Zengiler (1144-1182) ve Eyyubi Devleti (1182-1242) arasında el değiştirmiştir. Eyyubi Devletinin yıkılışıyla İlhanlıların (1245 ve 1260) ve daha sonra Timur'un istilasına uğramıştır (1394). Şanlıurfa 1517 yılında Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı topraklarına katılmıştır.

Birinci Dünya Savaşından sonra İngilizler Mondros Mütarekesine dayanarak 7 Mart 1919 da Şanlıurfa' yı işgal etmişler ve kısa bir süre sonra Fransızlara devretmişlerdir. Şanlıurfalılarının oluşturdukları milis kuvvetleri 11 Nisan 1920'de Fransız işgaline son vermiştir.

Ankara Anlaşmasının imzalanması ile 21 Ekim 1921 tarihindeki sınır çiziminde Türkiye Cumhuriyeti sınırları içine alınan Şanlıurfa, Cumhuriyetin ilanından sonra 1924 yılında vilayet haline getirilmiş ve 12 Haziran 1984 tarihinde Urfa ilinin adı kurtuluş savaşındaki kahramanlığından dolayı "ŞANLIURFA" olarak değiştirilmiştir.

Güneydoğu Anadolu bölgesinde yer alan Şanlıurfa, 18 584 Km² yüzölçümü ile ülkemizin %3 ünü oluşturmaktadır. İl merkezinin rakımı 518 dir. Arazisinin % 60.4 ü dalgalı, % 22 si dağlık, % 16.3 ü ova ve % 1.3 ü yayla karakteri arz etmektedir. Karacadağ, 1938 metre rakımı ile ilin en yüksek noktasıdır.

Harran, Suruç ve Viranşehir ovaları ilin güneyinde yer almaktadırlar. İlimizin en önemli akarsuyu Adıyaman ve Gaziantep illeri ile aramızda sınırı oluşturan Fırat Nehri'dir. Aynı nehir üzerinde kurulan Atatürk Barajı ile oluşturulan göl, ülkemizin 3. büyük gölüdür.

Şanlıurfa, 1908 yılında Halep vilayetine bağlı bir sancak iken 1919' da gerçekleştirilen idari ve mülki düzenlemeye göre bağımsız bir sancak haline getirilmiştir. 1921 Anayasası ile "İl Sistemi" ne geçilerek Urfa Vilayeti oluşturulmuştur. 12.06.1984 yılında çıkarılan bir kanunla milli mücadelede gösterdiği başarılarından dolayı Urfa 'ya "ŞANLI" ünvanı verilerek ilin adı ŞANLIURFA olarak değiştirilmiştir.

Merkez ilçe ile birlikte 11 ilçesi bulunan Şanlıurfa'nın 1045 köyü, 1654 mezrası bulunmaktadır. 18 Nisan 1999 Mahalli İdare Seçimleri ile seçimleri yapılacak olan 8 yeni belediye ile birlikte, 27 belediye teşkilatına sahiptir.

1990 nüfus sayımına göre 1 011 455 olan nüfusun, 1997 yılında yapılan tespitte 1 311 334' e ulaştığı görülmüştür. 1990 yılında iller arasında nüfus büyüklüğüne göre 13 üncü sırada olan ilimiz, 1997 yılında 9 uncu sıraya yükselmiştir.

Toplam il nüfusunun % 65' i şehirlerde yaşamaktadır.

1997 YILI NÜFUS BİLGİLERİ

	İLÇE MERKEZ NÜFUSU	BELDE ADI	BELDE NÜFUSU	KÖY VE MEZRA NÜFUSU	TOPLAM
ŞANLIURFA	408635		15835	*109058	533528
		KARAKOPRU	5582		
		KISAS	5445		
		KONUKLU *	2630		
		UGURLU *	2178		
AKÇAKALE	26164		2351	34416	62931
		PEKMEZLİ *	2351		
BIRECİK	37495		6839	27504	71838
		AYRAN	3053		
		MEZRA	3786		
BOZOVA	27747		10030	33988	71765
		KANLIYAŞAR *	2137		
		YASLICA	5420		
		YAYLAK *	2473		
C.PINAR	29771			20577	50348
HALFETİ	2778		8544	24848	36170
		ARGIL	3682		
		YGOKLU	4862		
HARRAN	7306			33753	41059
HILVAN	15878			18096	33974
SİVEREK	76019		4537	69319	149875
		GURAKAR *	2057		
		KAPIKAYA *	2480		
SURUÇ	53590		5870	35467	94927
		11 NISAN	5870		
VİRANŞEHİR	106685		2782	55452	164919
		EYYUPNEBİ *	2782		
T O P L A M	792 068		56 788	735 280	1 311 334

* 18 Nisan 1999 tarihinde ilk seçimi yapmış olan belediyeler

İl Özel İdare binası

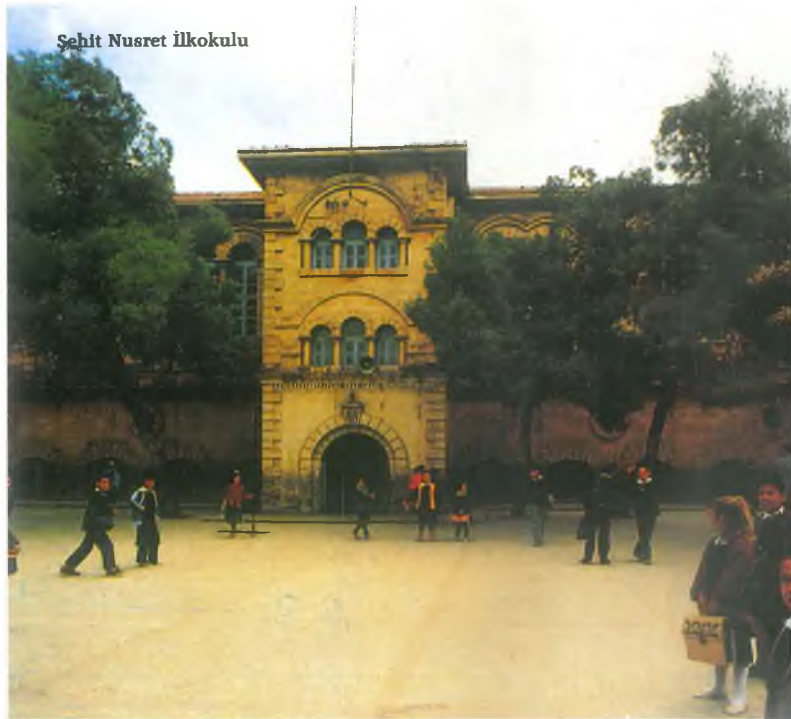
Endüstri Meslek Lisesi ve Teknik Lise

Kültür coğrafyasında önemli bir yere sahip olan ilimiz çeşitli medeniyetlere beşiklik yaparken, bu görevi üstlenmesinde en büyük etken, şehrimizdeki kültür ve eğitim kurumları olmuştur. Yüzlerce alim, şair, sanatkar, musikişinas yetiştiren Urfa, geçmiş yüzyıllar Türkiye'sinde gerçek bir ilim, irfan, sanat ve edebiyat muhiti olmuştur. Bundan dolayı da Nâbî gibi edebiyatta çığır açan, ekol olan bir büyük şairi yetiştirmiştir.

Cumhuriyet idaresinin eğitime verdiği önem sayesinde, Cumhuriyetin ilk yıllarında Şanlıurfa il merkezine bağlı yerlerde 40 ilkokul, 1 köy yatılı mektebi, 8 kız mektebi ve il merkezinde bir orta-okul açılıyor.

1927 Salnamesi (yıllığı)'ne göre bu yıllarda ayrıca İrfaniye, Nusretiye, Turan Mektepleri ve Merkez Ana Mektebi'nin yanı sıra Halk Gece Mektepleri de vardır. Bu dönemde Türkiye nüfusu (1923 yılı tahmini) 12 500 000 dir. Buna karşılık şehir merkezinin nüfusu 35 319; şehir genelinin ise 205 047 kişidir.

GAP'la birlikte gelişen sanayinin yanında sosyal ve kültürel kalkınma, 4306 sayılı kanunla 8 yıllık ilköğretim uygulaması sonucunda Şanlıurfa'da eğitimde de nitelik ve nicelik bakımından büyük gelişmeler olmuştur.

Şehit Nusret İlkokulu

1998-1999 Öğretim yılı itibariyle şehrimizdeki eğitim ve öğretim kurumları şu özellikleriyle karşımıza çıkar:

1. OKUL ÖNCESİ EĞİTİM: 4-6 yaş grubuna eğitim veren 34 anasınıfımız mevcuttur. Bunların dışında il genelinde 5 Kız Meslek Lisesi bünyesinde "Uygulamalı Ana Okulu" eğitim vermektedir. Ayrıca il merkezinde 12 derslikli "Şanlıurfa Anaokulu" 1994 yılından beri müstakil binasında halkımızın hizmetindedir.

1996 yılında il merkezinde açılan "Eğitim Uygulama Okulu" ile zihinsel özürlü çocukların eğitimine devam edilmektedir.

İlimizde okul öncesi eğitimde 61 öğretmen görev yapmaktadır.

2. İLKÖĞRETİM : 1997-1998 Eğitim Öğretim Yılı başında çıkarılan 4306 Sayılı 8 Yıllık Zorunlu İlköğretim Kanunuyla birlikte ilimizdeki ilköğretim okulu sayısı 1 342, öğrenci sayısı 190 715, öğretmen sayısı 4 385 dir.

3. ORTAÖĞRETİM : 1998-1999 Öğretim Yılı başı itibariyle ilimizde 15 genel lise, 6 Anadolu Lisesi, 1 Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi, 3 Özel Lise, 8 Anadolu Teknik Lisesi, Teknik Lise ve Endüstri Meslek Lisesi, 6 Kız Meslek Lisesi, 1 Anadolu Ticaret Meslek Lisesi, 9 Anadolu İmam-Hatip Lisesi, 2 Çok Programlı Lise bulunmaktadır.

İlimizde ortaöğretime hizmet veren toplam okul sayısı 61, öğretmen sayısı 6260 dir.

4. YÜKSEK ÖĞRETİM : İlimizdeki yüksek öğretimin kökeni yüzyıllar öncesine dayanmaktadır. Dünyanın ilk üniversitesi Harran'da kurulmuş olup

ilimiz sınırları içindedir. Günümüzde de bu eski üniversiteden dolayı Harran Üniversitesi tekrar canlandırılmıştır. Üniversitemiz bünyesinde; Tıp, Fen-Edebiyat, İlahiyat, Mühendislik, Veterinerlik, İktisat ve Ziraat Fakülteleri olmak üzere toplam 7 fakülte, 3 Enstitü ve 10 Meslek Yüksek Okulu mevcuttur.

5. DİĞER EĞİTİM HİZMETLERİ

Ayrıca ilimizde yaygın eğitimde Halk Eğitim Merkezleri ile Çıracıklık Eğitim Merkezi kendi faaliyet dallarında önemli bir açığı kapatmaktadır.

İlimiz Öğretmen evleri ve lokalleri bakımından da öğretmenlerimizin sosyal ihtiyaçlarına cevap verecek niteliktedir. 1997 yılında il merkezinde açılan 160 yataklı oteli, lokanta, kantin, düğün salonu, lokal, berber ve saunasıyla Şanlıurfa Öğretmenevi yurdumuzun en önemli öğretimevleri arasındadır.

İlimizin en eski sağlık kuruluşu, 1904 yılında Urfa Mutasarrıfı Ethem Paşa tarafından "Millet Hastanesi" olarak yaptırılan bugünkü Devlet Hastanesinin eski binasıdır.

İlde olan salgın nedeniyle daha sonraki yıllarda, Trahom Hastanesi açılmıştır. Eski Trahom Hastanesi günümüzde Sağlık İl Müdürlüğü hizmet binası olarak kullanılmaktadır.

Sonraki yıllarda açılan Sağlık Ocaklarıyla hizmet ağı genişletilmiştir.

Devlet Hastahanesi

İLİMİZDEKİ SAĞLIK HİZMETLERİ

1. TEDAVİ EDİCİ SAĞLIK KURUMLARI

a. Sağlık Bakanlığına Bağlı Hastaneler:

1. Şanlıurfa Devlet Hastanesi	200 yatak
2. Şanlıurfa Doğumevi ve Çocuk Hastanesi.	175 yatak
3. Akçakale Devlet Hastanesi	50 yatak
4. Birecik Devlet Hastanesi	150 yatak
5. Ceylanpınar Devlet Hast.	50 yatak
6. Hilvan Devlet Hastanesi	25 yatak
7. Siverek Devlet Hastanesi	100 yatak
8. Suruç Devlet Hastanesi	50 yatak
9. Viranşehir Devlet Hastanesi	50 yatak
10. Bozova Sağlık Merkezi	10 yatak
11. Halfeti Sağlık Merkezi	10 yatak

b. Diğer Hastaneler:

1. SSK Şanlıurfa Hastanesi	110 yatak
2. H.Ü. Tıp Fak. Araş. Hast.	100 yatak
3. Özel ŞANMED Hastanesi	19 yatak
GENEL TOPLAM :	1099 Yatak

2. BİRİNCİ BASAMAK SAĞLIK KURUMLARI VE LABORATUARLAR:

Sağlık Ocağı	63
Binalı Köy Sağlık Evi	123
Mahalle Sağlık Evi	136
Ocak Ebeliği	126
Verem Savaş Dispanseri	5
Ana ve Çocuk Sağlığı / Aile Planlaması Merk.	7
Vazektomi ve Tüpligasyon Merk.	1
Halk Sağlığı Laboratuvarı	1

3. OKULLAR

Sağlık Meslek Lisesi	3
Harran Üniv. Sağ. Mes. Y.O (2 yıllık)	1
Harran Üniv. Sağlık Yüksek Ok. (4 yıllık)	1
Sağlık Meslek Lisesi	3
Sağlık Meslek Lisesi	3
Harran Üniv. Sağ. Mes. Y.O (2 yıllık)	1
Harran Üniv. Sağlık Yüksek Ok. (4 yıllık)	1

Bu kuruluşların haricinde 16 Nolu Sağlık Donatım Bölge Müdürlüğü de ilimizde hizmet vermektedir.

PERSONEL SAYISI

Hekim 428, Diş Hekimi 48, Hemşire 487, Ebe 276, Sağlık Memuru 182.

Sağlıkta verilen üstün hizmet sayesinde, geçmiş yıllarda sık rastlanan trahom, sifilis, lepra, verem, difteri, boğmaca ve kızamık gibi hastalıklarda önemli ölçüde azalma olmuştur.

Atatürk Barajı Gölü'nde her yıl Ekim ayında yapılan su sporları yarışmaları

Son yıllarda ilimizde hemen hemen tüm spor dallarında hem sporcu hem de faaliyet sayısı olarak önemli artışlar görülmüştür. Yıllar önce ilimiz ve bölgemizde yapılması mümkün olmayan spor dallarında bugün ulusal ve uluslararası yarışmalar ve organizasyonlara ev sahipliği yapılmaktadır. Yakın gelecekte Şanlıurfa; tarihi, turistik ve kültürel yönlerden ilgi çektiği kadar sportif faaliyetler açısından da cazibe merkezi olacaktır.

İLİMİZDEKİ SPOR TESİSLERİ

- 1- Şanlıurfa 11 Nisan Stadyumu : 5000 kişi kapasiteli olup, çim sahası mevcuttur.
- 2- Şanlıurfa Atatürk Kapalı Spor Salonu : 1800 kişi kapasiteli olup, zemini parke kaplıdır. Tüm salon sporlarının yapılmasına elverişlidir.
- 3- 11 Nisan Kapalı Spor Salonu :Antreman salonu olarak kullanılmaktadır. Tribünü bulunmamaktadır.
- 4- Olimpik Yüzme Havuzu: Olimpik ölçülerde olup, 500 kişilik tribünü mevcuttur.
- 5- Haleplibahçe Semt Sahası : Toprak zemine sahiptir.
- 6- Viranşehir Kapalı Spor Salonu : Zemini parke olup, salon sporlarına müsaittir.
- 7- Siverek Kapalı Spor Salonu : Zemini parke olup, salon sporlarının tümüne müsaittir.
- 8- Birecik Kapalı Spor Salonu : Parke zeminli olup, salon sporları yapılmaktadır.
- 9- Viranşehir, Siverek, Birecik, Suruç, Halfetü, Bozova, Akçakale, Ceylanpınar ve Hilvan İlçe Statları : Toprak zeminli olup portatif tribünleri mevcuttur.

SU SPORLARI

1995 yılından beri Atatürk Baraj gölünde Uluslar arası Su Sporları Müsabakaları yapılmaktadır. 1999 yılı Ekim ayında 5 inci-si yapılacak olan yarışmalara yüzme, kürek, yelken ve sualtı spor dallarından birçok yerli ve yabancı sporcu katılmaktadır.

OTOMOBİL YARIŞLARI

1998 yılı içinde Valiliğimiz bölgede bir ilki gerçekleştirerek Uluslararası ölçekte otomobil yarışmaları düzenlemiştir. Valiliğimiz ile Türkiye Otomobil ve Motor Sporları Federasyonu (TOMSFED) işbirliğinde ilki düzenlenen "GAP ATATÜRK RALLİSİ" geleneksel hale getirilerek her yıl yapılması kararlaştırılmıştır.

KAYAK MERKEZİ

Yine 1998 yılı içinde Valiliğimizce, Siverek ilçemizin Karacadağ mevkiinde yapımına başlanılan Kayak Merkezi hizmete açılarak bölgenin bu sahada tek tesisi olma hüviyetini kazanmıştır.

İLİMİZDE RAKAMLARLA SPOR

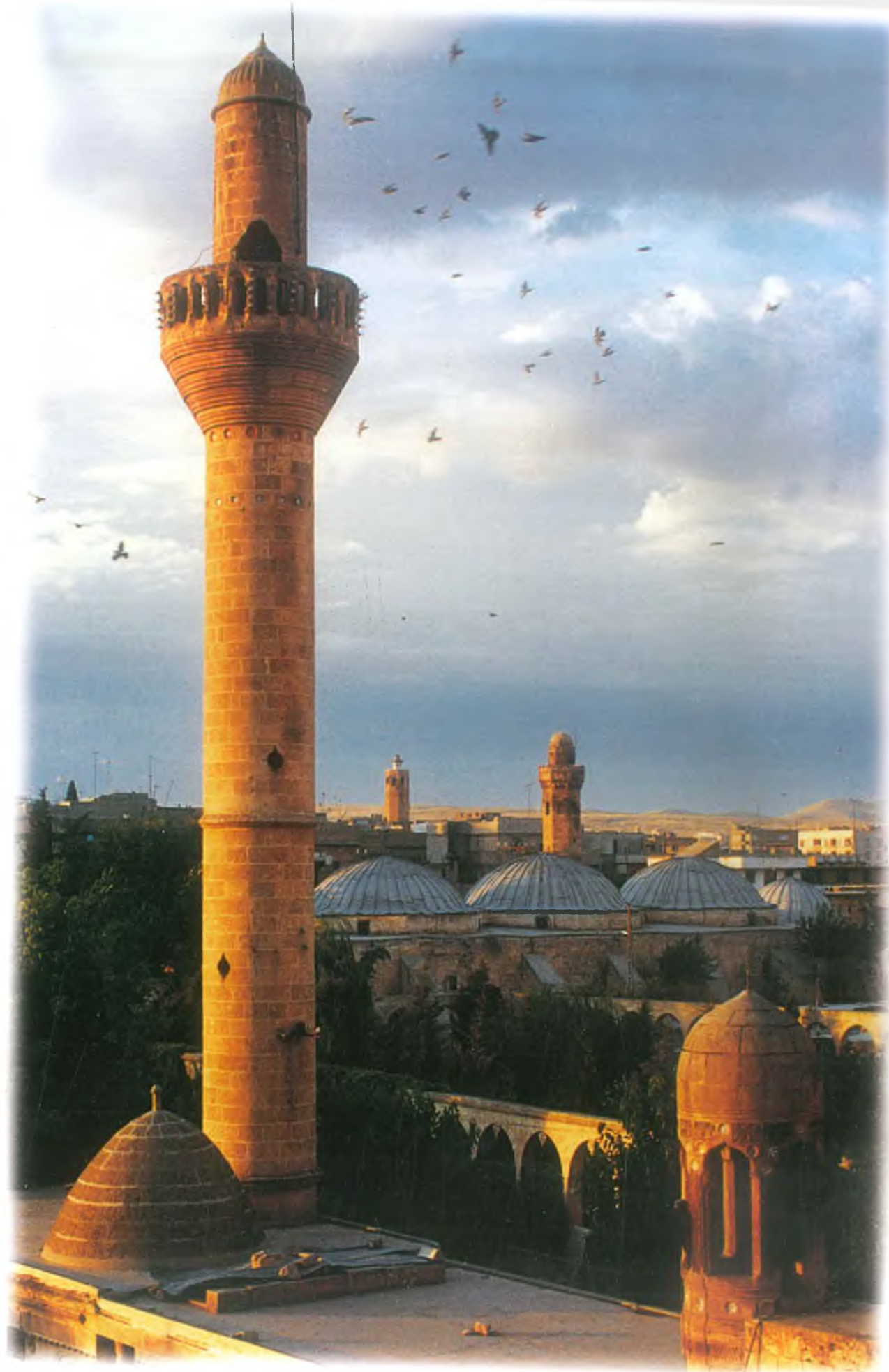
- 26 SPOR DALI, 18 TESİS
- 49 TESCİLLİ KULÜP, 93 ANTRENÖR
- 12805 LİSANSLI SPORCU
- 209 HAKEM

30 000 KİŞİLİK STADYUM

İnşaatı devam eden stadyum tamamlandığında ülkemizin sayılı büyük ve modern statlarından biri olacaktır. 1998 yılı sonu itibarıyla % 60 fiziki ve % 50 nakdi gerçekleşmesi sağlanan inşaat devam etmektedir.

Şanlıurfa 11 Nisan Stadyumu

İnanç Turizmi Potansiyeli

Yüzeysel araştırmalar ve arkeolojik kazılardan elde edilen buluntulardan Şanlıurfa'nın insanlık tarihinin başlangıcından bu yana çeşitli kültür ve medeniyetlere sahne olduğu anlaşılmaktadır. Zengin bir kültür birikimini bağrında taşıyan Şanlıurfa, dini turizm ve arkeoloji turizmi (tarihi turizm) açısından zengin bir potansiyele sahiptir.

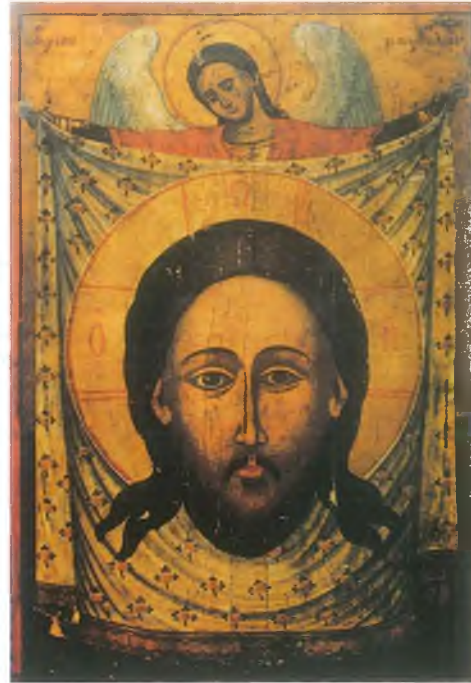
Musevi, Hristiyan ve Müslümanlar tarafından tanınan Hz. İbrahim (A.S.)'in Urfa'da doğup yaşadığına inanılmış olması, bu kentin her üç dine mensup topluluklarca kutsal olarak tanınmasına neden olmuştur. Hz. İbrahim (a.s.)'in doğduğu mağara, ateşe atıldığında düştüğü yerde oluşan Halilür Rahman ve Aynızeliha Gölleri ile çevrelerindeki kutsal mekanlar binlerce yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret edilmektedir.

M.Ö. 132 – M.S. 244 yılları arasında Urfa'da hüküm süren ve mahalli krallık olan Osroene Krallığı dönemi Hristiyanlık açısından büyük önem taşımaktadır. Osroene krallarından Abgar Ukama'nun Hristiyanlığı dünyada resmi din olarak kabul eden ilk krallardan olduğuna, bu şahsın Hz. İsa'yı dinini yaymak üzere Urfa'ya davet ettiğine, Hz. İsa'nın yüzünü sildiği mendile çıkan mucizevi resmini ve Urfa'yı kutsadığına dair bir mektubunu Abgar Ukama'ya gönderdiğine Hristiyanlık alemince inanılmaktadır. Bu nedenle Hristiyanlar günümüzde bile Urfa'ya "Kutsanmış Şehir" anlamına gelen "The Blessed City" demek ve bu tarihi kenti ziyaret etmektedirler.

Ayrıca Şuayp Peygamber'in makamının yer aldığı tarihi Şuayp Şehri'nin kalıntıları; Eyyüp Peygamber'in, Hanımı Rahime Hatun ve Elyasa Peygamber'in türbelerinin yer aldığı Viranşehir İlçesi yakınındaki Eyyüp Nebi Köyü; il merkezinde ise Eyyüp Peygamber'in hastalık çektiği mağara; çok sayıda yerli-yabancı turist çeken peygamber makamlarıdır. Bu sebeple Şanlıurfa "Peygamberler Şehri" olarak da tanınmaktadır.

Arkeoloji Turizmi Potansiyeli

Şanlıurfa; Harran, Şuayp Şehri, Soğmatar gibi dünyaca ünlü tarihi kent kalıntılarına sahip olması; il merkezinde ise çeşitli dönemlerde kalma tarihi evler, çarşılar, hanlar, hammamlar ve camiler gibi mimari eserlerin yoğun bir doku oluşturması bu dokunun bozulmadan günümüze kadar gelmiş olması nedenleriyle tarihi eserler bakımından büyük zenginlik göstermektedir.

Hz. İsa'nın yüzünü sildiği mendile çıkan mucizevi portresinin temsili resmi

Şuayp Şehri

Mimarlık Tarihi

Yapılan arkeolojik araştırmalardan elde edilen buluntulardan şanlıurfa bölgesi tarihinin Paleolitik çağa kadar uzandığı tespit olunmuştur.

Hilvan ilçesine bağlı Aręaç Köyü yakınındaki Nevala ori adıyla anılan alanda yapılan arkeolojik kazılarda Neolitik ağ mimari kalıntularına rastlanmıştır. Ayrıca Bozova İlçesi'ne bağlı şaşkan Köyü yakınındaki Küçük ve Büyük şaşkan Höyükleri arasında yer alan alanda yapılan kazılarda geç Neolitik döneme ait yerleşmeler bulunmuştur.

Mimarlık tarihinin başlangıcı olan Neolitik ağ'a ait bu iki yerleşme yerinden başka şanlıurfa'da; Sultantepe, Hararan, Lidar, Hassek, Kurban Hyk ve avi Tarlası kazılarında; Kalkolitik, Tunç, Demir ve Hellenistik ağ ile Roma, Bizans, Emevi, Fatımi, Anadolu Selçuklu, Eyyubi, Memlk ve Osmanlı Devirleri'ne ait mimari kalıntılara rastlanılmış olması ile bölgenin mimarlık tarihi açısından zengin bir geçmişe sahip olduğu görülmektedir.

Mimari Yapıların özelliği

şanlıurfa Mimari eserleri; dini mimari, mezar mimarisi, sosyal tesis mimarisi, su mimarisi, askeri mimari, ticaret yapıları, konut mimarisi ve anıt mimarisi olmak üzere 8 gruba ayrılmaktadır.

Dini mimari içerisinde Urfa'da bugün tarihi değeri haiz 39 adet camii, 1 namazgh, 7 tekke, 5 kilise (bunlardan 3 adedi camiye çevrilmiştir.) Mezar mimarisi içerisinde 13 adet türbe, Roma devrine ait bir anıt mezar ve yüzlerce kaya mezarı bulunmaktadır.

Sosyal tesis mimarisinden Urfa'da halen 7 adet medrese, 4 mektep, 1 kütüphane, 2 hastane, 1 yetimhane bulunmaktadır.

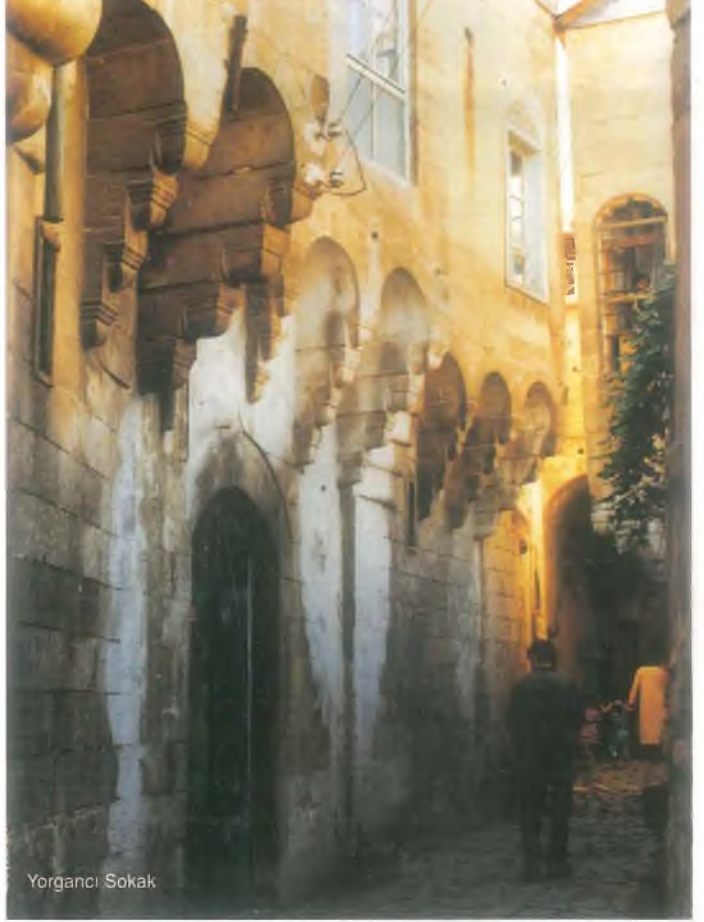
Su mimarisine örnek olarak 8 adet köprü, 12 adet eşme, 2 sebil, 1 su kemeri, 1 su bendi, 1 maksem, 8 hamam (Osmanlı döneminde kalan Cıncıklı, Vezir, şaban, Veli Bey, Eski Arasa, Serçe ve Sultan Hamamları), 3 imecek, 21 su değirmeni yer almaktadır.

Askeri mimariye örnek olarak, iç kale ve şehir surlarının kalıntıları örnek olarak verilebilir.

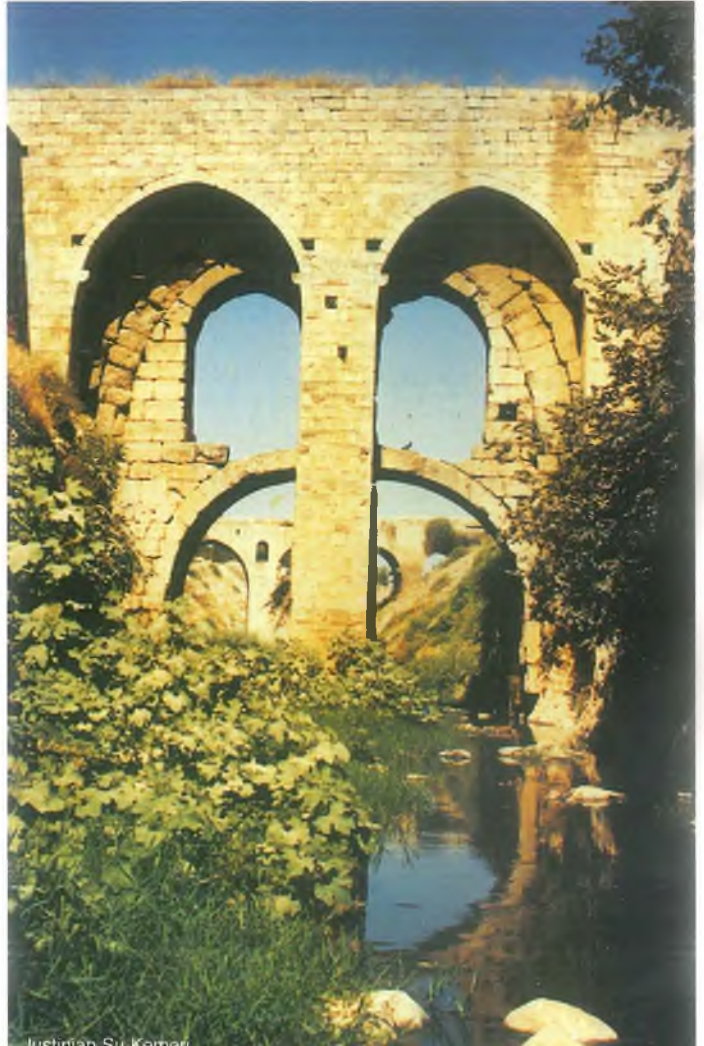
Ticaret yapılarına örnek olarak 10 adet han (en güzel rnekleri; Gümrük Hanı, Hacı Kmil Hanı, Menek Hanı, Topçu Hanı, Bican Ağa Hanı, Millet Hanı ve Barutçu Hanı'dır.), 8 adet kapalı arşı, 1 basmahane bulunmaktadır.

Kşkler, konaklar ve evlerin oluşturduğu sivil mimari grubunda ise yüzlerce güzel örnek bulunmaktadır.

Anıt mimarisine örnek olarak şehir merkezindeki Harb Umumi şehitleri Abidesi, Mustafa Kemal Paşa Anıt eşmesi (Yol Gösteren eşmesi), Milli Mücadele şehitleri Abidesi ve Garnizon şehitleri Abidesi gösterilebilir.

Yorgancı Sokak

Justinian Su Kemerı

Urfa yöresinde açık renkli sarımsı kalker taşı mimaride hakim malzeme olarak kullanılmıştır. Kolay işlenen bu taş kentün civarındaki dağlık bölgelerden elde edilmektedir. Şehir merkezine yakın dağlardan elde edilen taşlar birçok mağara meydana getirmiştir. Urfa yapılarında ahşap malzemeye pek rastlanılmaz. Ancak evlerdeki odaların iç dekorasyonunda pencere ve kapı kanatlarında zengin süslemeli ahşaba büyük ölçüde yer verilmiştir.

Şanlıurfa'daki mimari eserlerde zengin bir plan çeşitliliği göze çarpar. Geleneksel Urfa evlerinde yüzlerce ev arasında birbirinin taklidi olan evlere rastlanılmamaktadır. Urfa evlerinde zengin taş işçiliği dikkat çekmektedir. Evlerdeki ahşap kapı ve pencere örneklerinden önemli bir grup Şanlıurfa Müzesinde teşhir edilmektedir.

İL MERKEZİNDEKİ ÖNEMLİ MİMARİ ESERLER VE GÖRÜLMEME DEĞER YERLER

Ulu Camii: Kızıl Kilise olarak adlandırılan bir Hristiyan kilisesinin yerine inşa edilmiştir. Bu kiliseye ait bazı sütun ve sütun başlıkları ile halen minare olarak kullanılan sekizgen gövdeli çan kulesi bugün ayakta. Zengiler zamanında 1170-1175 yılları arasında yaptırılmış olabileceği tahmin edilmektedir.

Hasan Padişah Camii: 15.yy.ın ikinci yarısında Akkoynlu Devleti sultanı Uzun Hasan tarafından yaptırılmıştır. Balıklıgöl mevkiindedir.

Rızvaniye Camii: Halilür Rahman Gölü'nün kuzey kenarı boyunca yer alan bu cami Osmanlıların Rakka Valisi Rızvan Ahmet Paşa tarafından 1716 yılında yaptırılmıştır. Cami avlusunun üç tarafı medrese odalarıyla çevrilmiştir.

Halil-ür Rahman Camii: Halil-ür Rahman Gölü'nün güneybatı köşesinde yer alan bu cami; medrese, mezarlık ve Hz. İbrahim (A.S.)'in ateşe atıldığına düştüğü makamdan meydana gelmiş bir külliye halindedir. Caminin kare gövdeli kesme taş minaresi Eyyubi Döneminde 1211 yılında yaptırılmıştır.

Rızvaniye Camii, Halil ür Rahman Gölü, Halil ür Rahman Camii

Urfa Kalesi ve Şehir Surları: Kentin güneybatı kesiminde Halil-ür Rahman ve Aynizeliha Gölleri'nin güneyindeki Damlacık Dağı üzerindedir. Doğu, batı ve güney tarafı kayadan oyma derin savunma hendeciği ile çevrili, kuzey tarafı ise sarp kayalıktır. Kale üzerindeki Korinth başlıklı iki sütun M.S. 240-242 yılları arasında birer anıt sütun olarak yapılmıştır. Kalenin esas inşa tarihi M.S. 814 yılıdır. Kale üzerinde Seleukoslar, Bizans ve İslami devirlere ait çok sayıda yapı kalıntısı bulunmaktadır.

Urfa şehir surlarından; Harran Kapısı, Bey Kapısı'na ait Mahmutoğlu Kulesi ile şehrin etrafında yer yer duvar ve burç kalıntılarını günümüze kadar ulaşabilmiştir.

İbrahim Peygamber'in Doğduğu Mağara ve Mevlid-i Halil Camii: İbrahim Peygamber'in doğduğu mağara Halil-ür Rahman ve Aynizeliha Gölleri'nin 100 metre doğusunda yer almaktadır. Osmanlı Dönemi'nde Hz. İbrahim'in hatırasına yaptırılan Mevlidi Halil Camii avlusuna alınmıştır. Hz. İbrahim bu mağarada yedi yaşına kadar kalmıştır. Mağaranın içerisinde bulunan şifalı suyun birçok hastalığı iyileştirdiğine inanılmaktadır.

Aynizeliha ve Halil-ür Rahman (Balıklıgöl) Gölleri: Urfa şehir merkezinin güneybatısında yer alan ve İbrahim Peygamber'in ateşe atıldığında düştüğü yer olarak bilinen bu iki göl, kutsal balıkları ve çevrelerindeki tarihi eserler ile Urfa'nın birçok ziyaretçi çeken yerleridir.

Eyyüp Peygamber Makamı ve Kuyusu: Eyyüp Peygamber'in hastalık çektiği mağara ve kutsal suyunda yıkanarak şifa bulduğu kuyu, Urfa şehir merkezinin Eyyüp Peygamber semtinde yer almaktadır. Sabrın sembolü Eyyüp Peygamber, bu mağarada yedi yıl şiddetli bir hastalık çekmiştir.

Karakoyun Deresi ve Köprüler: Karakoyun Deresi'nin tarihteki adı Deysan Irmağı'dır. Urfa'nın batısından doğarak şehir içerisinden geçerek Harran Ovası'nda Cülap Irmağı'yla birleşen bu dere günümüzde kurumuş bir durumdadır.

Karakoyun Deresi üzerinde batudan başlamak üzere doğuya doğru; Hızmalı Köprü, Millet Köprüsü, Jüstinyen Su Kemer, Samsat Köprüsü, Hacıkamal Köprüsü, Beg Kapısı Köprüsü ve Demir Köprü bulunmaktadır.

Mustafa Kemal Paşa Anıt Çeşmesi (Yol Gösteren Çeşmesi): Urfa şehir merkezinin kuzeyinde; Gaziantep, Diyarbakır, Mardin yolu kavşağındaki park içerisindedir. Birinci Dünya Savaşında Çanakkale'de Mustafa Kemal Paşa komutasında savaşan Urfalı şehit ve gazilerin hatırasına 1917 yılında yaptırılmıştır.

Harb-i Umumi Şehitleri Abidesi: Şehir Merkezinde Hükmüt Konağı önündeki kavşaktadır. Birinci Dünya Savaşının bütün cephelelerinde savaşa katılan Urfalı şehit ve gazilerin hatıralarına 1917 yılında yaptırılmıştır.

Hz. İbrahim'in doğduğu mağara.

Harb-i Umumi Şehitleri Abidesi

Gümrük Hanı

Güzel Sanatlar Galerisi

Vilayet Konuğu

ŞURKAV Kültür Merkezi

Gümrük Hanı: Haşimiye Meydanı yakınındadır. Osmanlı Padişahı Kanuni Sultan Süleyman zamanında, 1562 yılında Behram Paşa tarafından yaptırılmıştır. Avlusundan Halil-ür Rahman Suyu geçmektedir. İki katlı bu hanın üst katındaki odalarda terziler bulunmakta, avlusunda ise çayhaneler bulunmaktadır.

GELENEKSEL ŞANLIURFA EVLERİ

Şanlıurfa evleri yüzyıllardan beri bölgede süregelen mimari bir geleneğe dayanır. Gerek malzeme seçimi ve gerekse plan uygulaması yönünden Urfa evlerinde ve evlerin oluşturduğu sokak görünümünde iklimin büyük etkisi görülür. Kalker taşından yapılmış kalın duvarların ve tonoz örtülü toprak damların kullanılmasıyla yaz aylarının gölgede 45-47 dereceye kadar varan sıcaklığı büyük ölçüde hafifletilmiş; sokakların dar, duvarların yüksek tutulmasıyla da hemen hemen günün her saatinde güneşte yanmadan yürünebilecek gölgelik bir kesim elde edilmiştir.

Urfa evlerinin genellikle haremlik ve "Oda" denilen selamlık kısmından oluşması ve birer sarayı andırır ölçüde büyük ve teşkilatlı yapılmasının nedenini de birleşik aile düzeninde ve dolayısıyla ailelerin kalabalık olmasında aramak gerekir.

Görülmeğe Değer Örnek Urfa Evleri

Hacı Hafızlar Evi (Devlet Güzel Sanatlar Galerisi): Karameydan Seme'tindedir. Postahanenin güneyine bitişik olan bu ev, haremlik ve selamlık bölümlü olup geleneksel Urfa evlerinin birçok özelliğini üzerinde toplamaktadır. 1888 yılında inşa edilen bu tarihi ev Kültür Bakanlığınca restore edilerek Devlet güzel sanatlar Galerisi haline getirilmiştir.

Sakıbın Köşkü: 1796-1876 yılları arasında yaşayan şair Sakıp Efendi tarafından yaptırılan bu konak Halepli Bahçe içerisinde bulunur. Haremlik ve selamlık olarak yapılmıştır. 1985 yılında Şanlıurfa Belediyesince restore edilmiştir.

Küçük Hacı Mustafa Hacıkamiloğlu Konağı (Vilayet Konuğu): Şanlıurfa merkezinde Vali Fuat Caddesi'nin Balıklıgöle yakın kesiminde Selahaddin Eyyubi Camii'nin batısındadır. 1890 yılında yapıldığı tahmin edilmektedir. Konak haremlik ve selamlık bölümünden meydana gelmektedir. Şanlıurfa valiliğince 1991 yılında satın alınarak restore edilmiştir. Halen otel, lokanta ve kafeterya olarak kullanılmaktadır.

ŞURKAV Kültür Merkezi: Hasan Padişah Camii karşısındaki sokakta yer almaktadır. Mehmet Bağmancı ve Malatyalı Halil'e ait olan bu iki ev, 1993 yılında ŞURKAV tarafından satın alınarak restore edilmiş; Vakfın idare merkezi ve kültürel faaliyetlerin yürütüldüğü bir merkez olarak kullanılmaktadır.

Hüseyiniye Çarşısı

ŞANLIURFA ÇARŞILARI

Anadolu'da otantik değerini bugüne kadar koruyabilmiş çarşıları Şanlıurfa'da görebilirsiniz.

Şanlıurfa'nın Osmanlı döneminden kalma iş hanları ve çarşılarından oluşan eski ticaret merkezi Gümrük Hanı civarında yoğunluk göstermektedir.

Kazzaz Pazarı (Bedesten de denilen bu çarşıda Urfa yöresi mahalli kadın ve erkek giysileri satılmaktadır.), Sipahi Pazarı (Kilim ve halı satılmaktadır), Koltukçu Pazarı, Pamukçu Pazarı, Oturakçı Pazarı, Kınacı Pazarı (Kuyumcular çarşısı), Bıçakçı Pazarı, Kazancı Pazarı (Bakırcılık ürünlerinin bulunduğu çarşı),

Neccar Pazarı (her türlü ağaç işlerinin bulunduğu çarşı), İsoţu Pazarı, Demirci Pazarı, Çulcu Pazarı, Çadircı Pazarı, Sarraç Pazarı (Deri ve Saraciye işlerinin bulunduğu çarşı), Attar Pazarı, Tenekeci Pazarı, Kürkçü Pazarı, Eskici Pazarı, Keçeci Pazarı, Kokacı Pazarı (Kovacı), Kasap Pazarı, Boyahane Çarşısı, Kavafhane Çarşısı (Terziler Çarşısı), Hanönü Çarşısı, Hüseyniye Çarşısı (Bakırcılar Çarşısı) bu bölgede yer alan ve günümüzde de tarihi özelliklerini koruyan önemli alışveriş yerleridir.

ŞANLIURFA EL SANATLARI

El sanatları Şanlıurfa'da çok büyük zenginlik göstermektedir. En önemli el sanatları şunlardır.

Dabbaklık: Büyük baş hayvanların derilerinin işlendiği bir sanat dalıdır. Bu deriler yemeni yapımında ve saraçlıkta kullanılmaktadır.

Tarakçılık: Şanlıurfa'da tarak geçmişte devenin bacak kemiğinden, annep, armut ve iyi cins ceviz ağacından yapılmaktaydı. Günümüzde bu meslek terkedilmiştir.

Ağaç Oymacılığı: Bazı evlerde ve il müzesindeki kapı, pencere dolap kanatları sandık ve ayna gibi ahşap eserler ağaç oymacılığının güzel örnekleridir.

Saraçlık: Kösele denilen kalın deri ve normal deri ile hayvan koşum takımları, kemer, silah kılıfı, mermi kılıfı, çanta gibi avcı gereçlerinin yapıldığı sanattır. Bu sanat halen devam etmektedir.

Kazzazlık: İpek ipliğinin el ile bükülerek işlendiği bir sanattır. Kazzaz Pazarı denilen kapalı çarşıda bu tarihi sanat günümüzde bir-iki usta tarafından yaşatılmaktadır.

Çulculuk (Semercilik): At ve merkep gibi binek hayvanları üzerine atılan semerleri yapan esnafa çulcu denilmektedir. Eskiden çulcu pazarı denilen çarşıda 25-30 dükkanda çalışan bu esnaktan bugün için 2-3 dükkan kalmıştır.

Kürkçülük ve Abacılık: Hayvan kürklerinin işlenerek giysi haline getirilmesi sanattır. Kış aylarında giyilen aba gibi bolca bir giysi olan kürk Urfa'ya has bir giysidir.

Aba, el mekikli culha tezgâhında deve yününden dokunan, kumaştan yapılan ve elbise üzerine giyilen bol bir giysidir. Bu giysiler günümüzde kullanılmadığından dokuması da terkedilmiştir.

Keçecilik: Kuzu yünlerinin hallaç tarafından vurulmasıyla meydana gelen yünden sıkıştırılarak yapılan bir yaygı malzemesidir.

Günümüzde bu tarihi sanat önemini kaybetmekte olup, bunun yerini fabrika türü yaygılar almıştır. Ancak küçük ebatta ve farklı türde üretilenler halen Sipahi Pazarında alıcı bulmaktadır.

Cülhacılık (Bez dokumacılığı): Yün ipliği, pamuk ipliği ve floşun el tezgâhlarında dokunarak "yamşah, neçek ve puşu" gibi başörtüsü, "ihram" gibi kadın örtüsü haline getirilmesi sanatına Urfa'da culhacılık denilmektedir. Geçmişte 100'e yakın tezgâh varken bugün için 4-5 tezgâh kalmıştır.

Bakırcılık: Bakırcılık sanatının Urfa'da çok eski bir geçmişi vardır. Kazancı Pazarı ve Hüseyniye Çarşısındaki dükkânlarda mahalli ustalar tarafından dövme çekiç tekniğiyle birçok bakırcılık ürünü yapılmaktadır. Ayrıca eski yıllara ait otantik bakır kaplar da bulunmaktadır.

Kuyumculuk: Eskiden Kuyumcu Pazarı denilen kapalı çarşıda icra edilen bu sanat günümüzde, Yıldız Meydanı civarındaki dükkanlarda, Bedesten yakınındaki Pamukçu Pazarı ve Kınacı Pazarı Çarşılarında sürdürülmektedir. Kuyumculukta genellikle altın işlenmekte, gümüş hemen hemen hiç kullanılmamaktadır.

Harran Kalesi ve Harran Evleri

ÖREN YERLERİ

Urfa'nın çevresinde çok sayıda ören yeri vardır. Aynı yol güzergahında bulunan ve bir günlük turla gezilmesi mümkün olan Harran, Hanel Bağrur, Şuayp Şehri, Soğmatar Harebeleri ve Eyyüp Nebi Köyü Urfa'daki ören yerlerinin en önemlileridir.

Harran: Harran'ın en çok ilgi çeken yanı konik kubbeli evleridir. Ayrıca tarihi şehri çevreleyen 4 km uzunluğundaki şehir surları görülebilir bir şekilde ayakta durmaktadır. Şehir surlarının içinde yer alan kentin güneydoğusundaki Harran Kalesi çeşitli dönemlerde hükümdarlık sarayı olarak kullanılmıştır. Yine şehir surlarının içinde yer alan Harran Höyüğü'nün kuzeydoğusunda yer alan Ulu Cami, Eme-

vi hükümdarı II. Mervan tarafından 744-750 yılları arasında yapılmıştır. Harran Ulu Camii Anadolu'nun en eski, en büyük ve en zengin taş süslemeli camiidir. Bugün caminin doğu duvarı, kible duvarı, mihrabı, cami iç mekanına girilen orta kemeri ve kare gövdeli minaresi ayakta durmaktadır. Zengin taş süslemeli çok sayıda sütun başları ve kemer taşları gibi mimari parçalar caminin yıkılmış kalıntıları arasındadır.

Şeyh Hayat- el Harrani Türbesi ve Camii: Harran surlarının dışında bulunmaktadır. Şeyh Hayat-el Harrani 12. yy. da yaşamış bir İslam alimidir. M.S. 1185 tarihinde Harran'da vefat edince türbesi 1195 tarihinde sur dışındaki mezarlığa inşa edilmiştir. Cami ise türbenin bitişiğindedir.

Harran Ulu Camii

Han-el Ba'rür Kervansarayı

Han-el Ba'rür Kervansarayı: Eyyubiler dönemine ait bu kervansaray Harran'ın 20 km doğusundaki Gökteaş Köyü'nde bulunmaktadır. Yolu şosedir. 1128-1129 tarihinde yapılmıştır. Klasik Selçuklu kervansarayları planındadır. Düzgün kesme taşlardan bir kale görünümünde inşa edilmiştir. Günümüzde harap bir durumdadır.

Şuayp Şehri Harabeleri: Harran'a 45 km Han-el Ba'rür kervansaraya 25 km mesafede tarihi bir kent kalıntısıdır. Yolu şosedir. Buradaki yüzlerce kaya mezarı üzerine kesme taşlardan yapılar inşa edilmiştir. Bu yapıların bazı duvar ve temel kalıntıları günümüze kadar gelebilmiştir.

Şuayp Şehri Harabeleri arasında bir mağara ev, Şuayp Peygamberin makamı olarak ziyaret edilmektedir.

Soğmatar Harabeleri: Harran'a 60 km, Şuayp Şehri'ne, 15 km. mesafededir. Yolu şosedir. Soğmatar'da bir höyük ve bunun üzerinde M.S. II. yy.a ait kalenin duvar ve burç kalıntılarıyla köy içerisinde tapınak kalıntıları bulunmaktadır.

Kökü, Harran Sin kültürüne dayanan Sabiizmin merkezi olduğu bilinen Soğmatardaki en önemli kalıntı kalenin batısında bulunan açık hava mabedi üzerindeki kayalarda tanrıları tasvir eden insan roliyefleri ve yazıdır. Kayadan oyma diğer bir mağara (Pognon mağarası) mabedin duvarlarında o dönemde kalan yazılar ve gezegenleri tasvir eden insan roliyefleri bulunmaktadır. Ayrıca höyüğün kuzeybatı kesimindeki tepeler üzerinde üç tane anıtsal mezar yer almaktadır. Köyün içinde ise çok sayıda kaya mezarı bulunmaktadır.

Eyyüp Nebi Köyü ve Eyyüp Peygamber Türbesi: Urfa-Mardin yolunda Viranşehir'e 5 km. kala kuzeye dönülüp 15 km. sonra Eyyüp Nebi köyü'ne ulaşılır. Burada Eyyüp peygamberin türbesi, hanımı Hz. Rahime türbesi ve Hz. Elyasa Peygamber türbesi bulunmaktadır.

Çar Melik Kervansarayı: Suruç ilçesine bağlı 11 Nisan beldesinin kuzeyinden Bozova'ya giden yolun 14. km'sindedir. Bu anıtsal eser, ticaret kervanlarının konaklaması için Selçuklular devrinde yapılmıştır.

Deyr Yakub (Yakub Kilisesi): Halk arasında Nemrut Tahtı olarak bilinir. Şanlıurfa kent merkezinin güneyinde, Eyyüp Peygamber makamının güneybatısındaki dağlık bölgededir.

Burada eski bir putperest tapınağı, kaya mezarları sarnıçlar ve bir anıt mezar vardır. M.Ö. I.yy'a ait bu anıt mezarın üzerindeki kitâbede; Abgar oğlu Ar-yo'nun karısı Ameşşemes adına yaptırıldığı yazılıdır.

Sogmatar-Pognon Mağarası

Deyr Yakub

FOLKLOR

Şanlıurfa denince akla ilk olarak Balıklıgölü, türküleri, türkücüleri, yanık hoyratları, çiğköftesi gelir. Bunların dışında Şanlıurfa folkloruyla ilgili gelenek ve görenekler, atasözleri, beddualar, bil-meceler, halk hikâyeleri, masallar, halk ilaçları, çocuk oyunları, halkoyunları, efsaneler gibi bir çok konu Şanlıurfa folklorunun ayrılmaz bir parçasıdır.

Şanlıurfa'da Gelenekler: Urfalılarının sosyal ve günlük yaşantılarında başka yerlerde olmayan özellikle motifler vardır. Günlük hayattaki gelenekler çoğu kez mevsimlere göre farklılıklar gösterir.

Sahaniye, Oda ve Harafene Geleneği: Sahaniye Şanlıurfa'ya özgü bir toplantı ve eğlence biçimidir. Bir grup samimi arkadaş arasında genelde kış aylarında ve özellikle ramazanda yapılır. Belirli bir evde toplanılır. Haftada 2-3 gece yapılabilir. Genel kural ise herkesin evde pişirilen yemekten toplanılacak yere getirmesidir.

Oda geleneği ise; bir grup arkadaş bir ev veya bir daire tutarak burayı gerekli eşya ve malzemelerle ortaklaşa döşerler ve haftanın belirli gün ve gecelerinde burada toplanılır, yemek yenilir ve sohbet edilir.

Harafene ise samimi arkadaşlar arasında olur. Yemek ve diğer işler için yapılan masraflar gruptaki kişilerce bölüşülerek karşılanır.

Bağ-Bahçe-Dağ Gezme ve Yatı Geleneği: Bağ ve bahçe gezmeleri bahar ve yaz aylarında olur. Dağ gezmeleri ise yılın her mevsiminde arkadaş grupları arasında yaygındır. Dağ gezmelerinde şehir merkezinin etrafındaki dağlarda yer alan tarihi mağaralarda oturmaya gidilir. Hafta sonları giden arkadaş grupları burada bir-iki gece yatıya kalırlar. Bu tür gecelerde yemekler yenilir, müzik icra edilir ve sohbet yapılır.

Kirvelik: Türk toplumunda kirvelikğin yeri ve önemi büyüktür. Urfa'da ise kirvelik çok daha başka anlamlar yüklenir, derin bağlar oluşturur. Aile reisi ailenin kirvelikğini yapacak uygun birini bulur ve o kişiye kirvelik önerilir. Önerilen kişi genellikle bu görevi kabul eder. Çünkü kirvelik bir onur ve itibar meselesidir. Kirve, ailenin kirvesidir. Kirve ile aile arasında çok sıkı bir yakınlık oluşur.

Sıra Gecesi: birbirine yakın arkadaş gruplarının kış gecelerinde, haftada bir arkadaşın evinde yaptıkları gece toplantılarına Şanlıurfa'da "Sıra Gecesi" denilmektedir.

Sıra gecesi bir halk mektebidir. Zaman zaman çeşitli kitaplar okunur, sohbetler yapılır. Geceye katılan kişiler birçok yeni bilgi öğrenir. Cemaatle oturup kalkmayı, gelenek ve görenekleri, adabı muâşeret kurallarını, cemaate konuşma adabını sıra gecesinde öğrenirler. Sıra gecelerinde hoşça vakit geçirmek için bazen oyun oynanır. Genellikle müzik icra edilir ve birçok musikişinas bu gecelerde yetişmiştir. Gecenin sonuna doğru çiğköfte hazırlanır. Sofrada ayrıca mevsimin meyveleri ve mahalli tatlılar yer alır. Bir hafta sonra başka bir arkadaşın evinde buluşmak üzere gece sona erer.

ŞANLIURFA VE MÜSİKİ

Halk müziği Şanlıurfa'da makam ve usul bakımından büyük zenginlik icra ve üslup bakımından ise renklilik gösterir. Şanlıurfalı sanatçılar etkileyici sesleri ve derin repertuarlarıyla dikkat çeker. Türkü ve hoyratların yanı sıra, Divan tarzı şiirlerle icra edilen gazeller, makam fikrine bağlı sistemli müzik icra edilir. Urfa halk müziği makam zenginliği ve ezgi bakımından Arap müziğini ve kendine komşu illerin müzik hayatını da etkilemiştir.

Elazığ, Urfa ve Kerkük arasında halk müziği sahasında ortak özellikler bulunmaktadır.

Urfa halk ezgilerini icra eden sesler dik, gür ve parlak seslerdir.

Çalgı olarak; bağlama, ud, cümbüş, kanun, keman, kaval, def, darbuka kullanılmaktadır.

Şanlıurfa'daki zengin ezgi hazinesinin ve dinleyiciyi büyüleyen icra biçiminin varlığı, eskiden beri süregelen "sıra gecesi" ve "dağ yatısı" geleneğinde yatmaktadır. Sıra gecelerinde sanat ve edebiyat sohbetlerinden sonra sıra müziğe gelir. Her grupta çalgı çalan ve birkaç usta okuyucu bulunur. Bunlar bir düzen içinde sistemli müzik yaparlar ve toplu icranın gelişmesini sağlarlar. Diğer yandan ise sanatçı ruhlu bu insanlar yeni eserler yaratır.

ŞANLIURFA HALKOYUNLARI

Şanlıurfa halkoyunları genellikle davul zurna eşliğinde oynanan halaylardan meydana gelir. Bunun yanında yine davul zurna eşliğinde oynanan "Dörtlü Değenek" oyunu. Kaval eşliğinde köylerde oynanan sözlü halay oyunları, def eşliğinde karşılıklı ve gruplar halinde oynanan oyunlar ile keman, cümbüş ve darbuka eşliğinde oynanan oyunlar da vardır.

Oyunlarımızın çoğunda; halkımızın neşesini, yasını, aşkını bıça-reliğini, yakarışını, yalvarışını, kıskançlığını ve mertliğini görmemiz mümkündür. Şanlıurfa halkoyunlarından bazıları: Girani, düz, tek ayak, kımıl, iki ayak, terge, Urfalıyam ezelden, abravi (lorke), so-seh, dörtlü değenek oyunudur.

ŞANLIURFA MUTFAĞI

Şanlıurfa mutfağı, damak zevkinin en güzel örneklerini veren zengin yemek çeşitlerine sahiptir. Şanlıurfalılar yaptıkları yemekleri misafirleri ile paylaşmak geleneğini canlı olarak sürdürmektedirler.

Toplu yemek yemenin verdiği hazı tatmış bu insanlar, başlıca şu yemekli toplantıları tertiplerler:

1- Sıra Gecesi Yemeği: Müzik ya da sohbetle geçen bu toplantıların başlıca yemeği çiğköftedir. Yanı sıra kadayıf ve meyve de ikram edilir.

2- Aspap (Esvap) Yemeği:

Damada elbise giydirilirken, düğüne katılan misafirlere ikram edilen yemektir. Mevsimine göre güveç, keme boranısı, kuru fasulye ve kaburga gibi yemekler ikram edilir.

3- Süpha Yemeği:

Düğünlerde verilen yemeklerin genel adıdır. En az 300-400 kişi için hazırlanan bu yemeğin amacı akrabaları ve dostları ağırlamaktır. Yemek olarak kuzu içi, kaburga, üzlemeli pilav ve zerde ikram edilir.

4- Ta'ziye Yemeği : Üç gün süre ile oturan taziye evinde, ölen kişinin ailesine yakınları ve dostları tarafından verilen yemektir. Bu yemek genelde kebab çeşitleri, lahmacun ve kadayıftan oluşur.

5- Hac Yemeği: Hac'dan dönen kişinin kendisini ziyarete gelenlere üç gün süre ile evinde ikram ettiği yemektir. Genellikle üzlemeli pilav ve zerededen oluşur.

6- Sahaniye Yemeği: Arkadaş grupları arasında sürdürülen bir gelenektir. Belirlenen gecede herkes o gün evinde pişen yemeklerden bir iki tabak getirir.

URFA MUTFAĞINDA YEMEK ÇEŞİTLERİ

Çorbalar: Ayrın Çorbası, hamurlu, pıtpıt, sarı çorba

Yemekler: Çağala aşısı, pakla aşısı, hıttı bastırması, soğan tava-sı, su kabağı, bütün balcan, sarımsak aşısı, kabur-ga, isot çömeği, bamya çömeği, sac kavurması, tatlı bamya, erik tava-sı, lolaz dürümüğü, saca bas-ma, döğmeç, ekmeğ aşısı, kenger aşısı, semsek, has (marul dolması), mimbar, ağzı açık, pendirli ekmeğ, masluka, le-beni, boranı.

Pilavlar: Kuzu içi, du-vaklı pilav, üzlemeli pilav, meyhaneye pilavı, firikli pilav, ci-ğerli bulgur pilavı, baklalı bulgur pilavı.

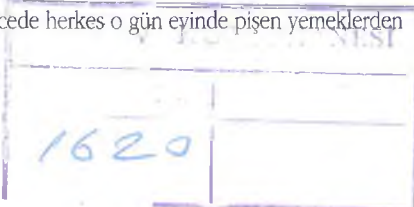
Köfteler: Basma köftesi, aya köftesi, lıklık

köfte, dolmalı köfte, tiritli köfte, yuvalak, kıyma, yumurtalı köfte, mercimekli köfte, firenkli köfte, yağlı köfte, etli köfte (çiğköfte).

Kebablar: Kıyma kebabı, patatesli kebab, haşhaş kebabı, kemeli kebab, tike kebabı, kazan kebabı, tepsi kebabı, kemeli tas kebabı, balcanlı kebab, soğanlı kebab, tas kebabı, domatesli kebab, ciğer kebabı.

Salata ve Cacıklar: Kemeli cacık, bostana, zeytin bostanası, koruk salatası, pancar cacığı.

Tatlılar: Peynirli kadayıf, katmer, daş ekmeği, aşure, palıza, şil-hık, küncülü akıt, kuymak, zingil, zerde, peynirli helva, un bulamacı.

ŞANLIURFA FOLKLORUNDA KUŞLAR

Halk kültürümüzdeki hayvanlar alemi, Şanlıurfa'da kendini, kuşlar ve kuşçulukla göstermektedir. Her Şanlıurfalı, kendi gibi endamlı ve mağrur bir yaratık olan güvercini canı gibi sever, besler, süsler, takılar takar ve kendini ona bağlar. Anonim Halk edebiyatı ürünleri büyük ölçüde kuşların varlığına dayanır. Halk şiirinde, inanışlarda türkülerde hikâye ve masallarda, atasözleri ve deyimlerde, ninni ve bilmeceelerde kuş bahsi yer alır.

İnsan oğlu ile kuşların dostluğu, insanlık tarihi kadar eskidir. Bu dostluğun başladığı ilk yer belki de Peygamber Şehri Şanlıurfa'dır. Şanlıurfa halkı kuşları çok sevmektedir. Kuş beslemek zevk için yapılmakla beraber kendine özgü özellikleri olan bir meslek olarak da sayılmakta ve halk dilinde kuş besleyip uçuranlara "Kuşçu" adı verilmektedir. Şanlıurfa'da 200-300 adet kuş besleyen "meraklılar" vardır. Geniş bir kuş kültürü ile ünlü olan Şanlıurfa'da evlerde beslenen kuşların sayısı 50,000'in üzerindedir.

Şanlıurfa'da kuşçuların bulunduğu "kuşçu kahvehaneleri" vardır. Bunların en meşhuru ise "Çardaklı kahve"dir.

Halkın kuşa verdiği değer ve kuşa yönelik insancıl davranış "Geleneksel Şanlıurfa Evleri"nin avluya bakan oda pencerelerinin üstünde yer alan "kuş takaları"nda (kuş evleri) görülmektedir.

Bazı kuş çeşitleri: Mısırlı, kuzer, fitilli, nakışlı, anberli, kınırılı, kuyrak, perçemli, aynalı, şarabı, cübbeli, abalı, mevrindi, kırtelli, şamu, zirhli, gez, şafra gibi elliye yakın isimde kuş vardır.

KELAYNAK KUŞLARI

Kelaynak kuşları, Şubat ortalarında Birecik'e gelip kayalıklara yerleşirler. Üremelerini yapıp Temmuz ortalarında Birecik'ten tekrar yavrularıyla birlikte ayrılırlar. Kışları Kızıldemir kıyılarında yaşadıkları tespit edilmiştir. Ömürleri 25-30 yıl arası olduğu bilinmektedir.

Birecik'te Kelaynak üretme istasyonunda bazıları korunmaya alınan kuşlar, yılın her ayı ziyaret edilebilir.

Kelaynak kuşları Birecikliiler tarafından kutsal sayılmaktadır. Son yıllarda Mayıs ayında Birecik'te Kelaynak festivali düzenlenmektedir.

CEYLAN

Adını Ceylanpınar diye bir ilçeye veren ceylanlar Devlet Üretme Çiftliği içerisindeki bir bölgede yaşamaktadırlar. Daha önceleri tabiatta serbest olarak dolaşan bu güzel hayvanlar için son yıllarda neslinin azalması sebebiyle çiftlik içerisinde bir üretme istasyonu yapılmıştır. Şanlıurfa'da görülecek yerlerden biridir.

Kazzaz Pazarı restorasyon sonrası

Dergah - Balıklıgöl çevre düzenlemesinden görünümür

RESTORASYONLAR

Tarihi geçmişi 11 bin yıl öncesine dayanan Şanlıurfa değişik medeniyetlere sahne olmuş ve bu medeniyetlerin izlerini taşıyan birçok mimari esere sahiptir. Gerek zamanın yıpratması gerekse hızla artan nüfusun baskısı ile binlerce bir şekilde süren yapılaşmalar ve imar uygulamaları kültürümüzün temelini teşkil eden bu yapıların birer birer elden çıkmasını sonuç vermiştir.

1990 yılında ilimiz Valisinin başkanlığında kurulan "Şanlıurfa İli Kültür, Eğitim , Sanat ve Araştırma Vakfı" ŞURKAV, ilimizin sahip olduğu mimari mirasın korunması için, Sayın Cumhurbaşkanımızın ve Hükümetlerimizin desteği ile restorasyonlara başlamıştır.

Mimar, mühendis, teknisyen ve taş ustalarından oluşan gönüllü ve deneyimli bir ekiple 8 yıl içinde 60' in üzerinde eserin restorasyonu, çevre tanzimi ve aydınlatılması sağlanmıştır. Restorasyonu yapılan eserler arasında 9 konak ve ev, 7 çeşme, 4 kale ve sur, 14 cami ve mescit, 13 türbe ve makam, 1 kervansaray, 1 hamam, 7 han ve çarşı bulunmaktadır.

ÇEVRE DÜZENLEMELERİ

Balıklıgöl

Ülkemizin en büyük tarihi ve kültürel çevre düzenleme projesi olan "Dergah - Balıklıgöl Projesi" Şanlıurfa Valiliği tarafından Şanlıurfa Kalesi, Hz. İbrahim Peygamberin doğduğu mağara, ateşe atıldığı yer, Balıklıgöl, Aynizeliha gölü; Eyyübi, Akkoyunlu ve Osmanlı dönemine ait cami, medrese, çarşı ve hanların içinde yer aldığı tarihi kent merkezini tanzim için yarışma sonucu seçilmiş olan projedir. Projenin uygulaması ŞURKAV tarafından yapılmıştır.

1992 yılında başlatılan uygulama ile önce 212 parça ev, arsa ve işyerinden oluşan gayrimenkuller kamulaştırılarak yıkılmış, alanı ortadan kesen trafik yolu toplam uzunluğu 378 m. iki tünele alınmıştır. Proje alanının kuzeyine inşa edilen kent platosu kapsamında 200 araçlık otopark, 73 dükkan, 12 büro, 52 odalı otel, 3 çay salonu, 1 lokanta, 1 kütüphane, 1 aşevi, 250 kişilik konferans ve sergi salonu, 1 anfi tiyatro ile umumi duş ve WC ler tamamlanarak hizmete açılmıştır.

Proje alanı içinde kalan yağmur suyu drenaj hattı, içme suyu tesisatı, telefon tesisatı ve sulama tesisatları yenilenmiştir. Alanın tümünün dekoratif aydınlatılması sağ-

Dergah - Balıkgöl çevre düzenlemesi ve kentin kalenin görünümü

lanmıştır. Yürüme yolları ve alanlar sert Urfa taşı ile kaplanmış, 40 dekarlık bir arazide çimlendirme, 5000 adet gül, 200 adet ağaç ve mevsimlik çiçeklerin dikimi yapılmıştır. Projenin tamamına yakın bölümü bitirilmiş, ziyaretçi ailelerin dinlenip piknik yapabilecekleri park hizmete açılmıştır. Urfa mimarisine tümüyle uygun olması,

geniş bir halk kesimi ile mutabakat halinde yürütülmesi , yapılan kamulaştırmalarda rızai pazarlık yolunun seçilip mahkemelere intikal eden hiçbir itirazın olmaması, tümüyle pür emanet olarak çok kısa sürede, fedakâr bir ekip tarafından çok düşük maliyetle sonuçlandırılması yönleri ile özellik arzeden bir projedir.

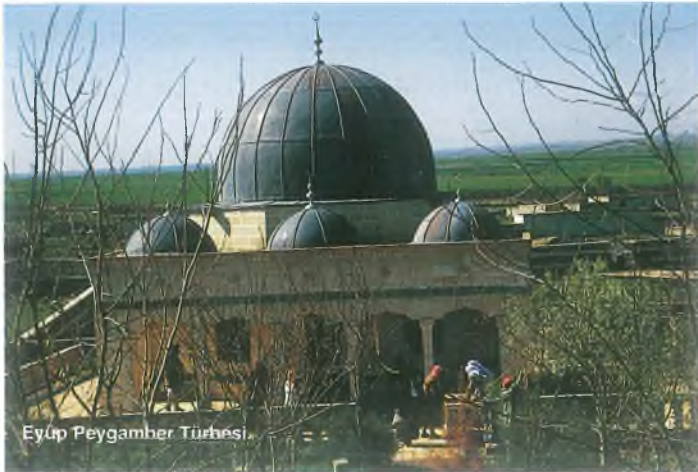
Eyyüpnebi

Viranşehir ilçesi Eyyüpnebi beldesinde bulunan Hz. Eyyüp ve Hz. Elyesa peygamberler ile Hz. Eyyüp peygamberin eşi Hz. Rahime'ye ait kabirleri içine alan bir çevre düzenleme projesidir.

1992 yılında başlatılan faaliyetle her üç türbenin yeniden inşası yapılmış ve türbeler arasında kalan evler satın alınıp yıkılarak proje için uygun alanın oluşması sağlanmıştır.

1994 yılında Turizm Bakanlığınca "Şanlıurfa Eyyüpnebi Köyü Çevre Düzenleme Projesi" yarışması sonucu seçilen projenin uygulanması için Turizm Bakanlığınca gönderilen ödeneklere Valilik ve ŞURKAV tarafından gerekli katkılar yapılarak çalışmalar sürdürülmektedir.

Proje alanını köy yerleşiminden ayırmak için yaklaşık 4 km. uzunluğunda yüksekliği 1.5 m. ile 3.5 m. arasında

değişen duvarlar yapılmış, yürüme yolları tamamlanmış, bir gölet inşa edilmiş ve yeşillendirme çalışmaları yapılmıştır.

Projede yer alıp henüz tamamlanmamış hususlar olan açık otopark, tuvalet ve abdest alma yerleri, dinlenme alanlarının tanzimi ve aydınlatma 1999 yılı çalışma programında yer almaktadır.

Projenin, inanç turizmi kapsamında yeterince tanıtımı yapıldığı takdirde bölgeye büyük bir ziyaretçi çekmesi beklenmektedir.

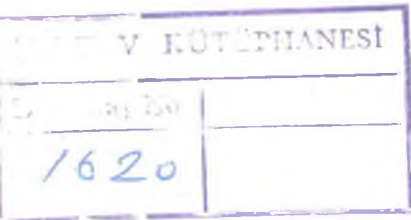
HALICILIK

Muhtaç durumda bulunan ailelerin geçimlerini temin etmek amacıyla, Kasım 1996 tarihinde başlatılan proje kapsamında şu ana kadar il genelinde 20 atölye faaliyete açılmıştır. Bu atölyelerde kurulu bulunan 942 tezgahta 2635 kız, iş imkânına kavuşmuştur.

İlimiz Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca açılan atölyelerin tüm ihtiyaçları ile dokuyucuların öğlen yemekleri de ilgili vakıflar tarafından karşılanmaktadır.

Halicilik firmaları ile yapılan sözleşmeler sonucu gerekli ip, yün, desen, çözü ve diğer malzemeler ilgili firmalarca karşılanmakta ve dokuyuculara düğüm başına ücret ödenmektedir. Atölyelerde dokunan halılann pazarlaması da bu firmalar tarafından yapılmaktadır. Dokuyucuların eline gösterdikleri performansa göre aylık 30 ile 60 Milyon TL arasında ücret geçmektedir.

Valiliğimizin koordinatörlüğünde Sosyal Yardımlaşma Vakfı, Halk Eğitim Merkez Müdürlüğü, Çıraklık Eğitimi Merkezi Müdürlüğü ve İş ve İşçi Bulma Kurumu Müdürlüğü işbirliğinde yürütülen proje kapsamında açılan yeni atölyeler geniş bir kesimin umudu olmuştur.

Reji Halı atölyesi

SERACILIK

İlimiz Karaali Köyünde Jeotermal alan üzerinde 1996 yılı sonlarında başlatılan seracılık çalışmaları 1999 yılı başına gelindiğinde Türkiye'nin en büyük seraları arasına girmeyi başarmış bulunmaktadır.

Halen sebze ve çiçek üretiminde kullanılan seralar 58 000 m² alana sahip olup, biten ve devam eden projeler ışığında bu alan daha da genişleyecektir. Üretilen sebzeler yurt dışına ihraç edilmekte, çiçek üretimi ise yurt içinde satışa sunulmaktadır.

Açılacak yeni "Jeotermal Kuyular", yapılacak "Enerji Dağıtım İstasyonu", yeni teknolojilerin uygulanacağı "Sera Fabrikası" ile Karaali Jeotermal Bölgesi, yakın gelecekte "Sera Şehir" görünümünü alacak ve en modern tesislere sahip olacaktır.

Yörede istihdam gücünün artırılmasını amaçlayan seracılık projesi çalışmalarında kullanılmak üzere ilimizde Valiliğimizle katılımıyla 'Sera Teknolojileri Üretim Fabrikası' kurulmuştur.

Şanlıurfa'da tarım, tarih boyunca önemli olagelmıştır. Fırat ve Dicle arasında dünyanın en verimli ovalarının yer aldığı bir bölgede bulunan ilimizin ekonomisi tarıma dayalıdır.

İlin toplam yüzölçümü olan 1 858 400 hektar alanın, 1 201 844 hektarı tarıma elverişlidir. Bu da il topraklarını % 63 'ü gibi önemli bir bölümünün tarım arazisi olduğunu gösterir. Sulanabilir tarım arazisi miktarı 993 942 hektar, sulanan arazi ise 207 252 hektardır. GAP dolayısıyla toplam sulanacak 1 700 000 hektar arazinin 700 000 hektarı ilimiz sınırları içinde olacaktır. 1998 yılı itibarıyla Urfa Tünellerinden alınan su ile Harran Ovasında 90 000 hektar alanın sulaması yapılmış, 1999 yılı için bu rakam 120 000 hektara ulaşmış olacaktır.

Şanlıurfa'da 98 751 hektar arazi bağ-bahçe için ayrılmış durumdadır. Bağ-bahçe ve sebzeçilik arzu edilen noktada değildir.

Tarımda kullanılan araç gereç sayıları:(Adet)

Traktör	11 135	Pulluk	13 462
Mibzer	7 375	Selektör	162
Biçer döğer	222	Gübre serpici	3 236

Şanlıurfa fıstığı

Arap Atları

Yıllık Üretim Miktarları: (Ton)

Buğday	754 787	Arpa	384 784
Mercimek	119 155	Nohut	8 194
Pamuk	401 603	Susam	7 578
Soğan	3 725	Domates	92 894
Patlıcan	62 792	İsot (Biber)	22 505
Karpuz	214 100	Kavun	48 337
Urfa Fıstığı	18 627	Üzüm	101 084

İlimizde hayvancılık sermaye ve tarım teknolojilerinin çok az olduğu küçük aile işletmelerinde yapılmaktadır. Hayvancılık da ilin ekonomisinde önemli yer tutmaktadır.

Hayvancılıkta kullanılan hayvanların çoğu düşük verimli yerli ırklardır. Hayvan yetiştiriciliği için çok önemli olan yem bitkileri tarımı yaygın değildir. İlimizin meraları 234 357 hektarlık bir alanı kapsamaktadır ve üstün vasıflı değildir.

İlimizde mevcut hayvan sayıları:

Koyun	1 430 136	Kümes hay.	1 151 900
Keçi	160 551	Sığır	118 002

1943 yılından beri faaliyet gösteren Ceylanpınar Tarım İşletmesi bölge çiftçisine kaliteli ve yüksek verimli tohum, fide, fidan ve damızlık temin etmektedir. Ayrıca adını çiftliğe veren Ceylan neslinin tükenmemesi için 1978 yılından beri yürüttüğü faaliyetle bugün 1500' e yakın ceylan varlığına kavuşmuştur.

Arap Atları: Uzun yıllardan beridir Urfalıda var olan at sevgisi ve atın uğuruna inanma ilimizde Arap atlarının yetiştirilmesini ve koşuculukta isim yapmasını sağlamıştır. 1947 yılından beri faaliyette bulunan Aygır Deposu aşım çalışmaları ile atçılığın ıslahına ve devamına çalışmaktadır. 1997 yılında açılan Hipodrom atçılığın gelişmesi için önemli bir ihtiyacı karşılamıştır. İlimizin yetiştirdiği Arap atlan haklı bir üne sahiptir.

Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin, yakın gelecekte büyük başarılarına imza atmaya namzet, bakir toprak ve hammaddeye sahip, büyük işgücü potansiyeli ile hizmete hazır bir ili olan Şanlıurfa, Cumhuriyetin ilk yıllarında 4-5 un değirmeni ile yola çıkmışken, bugün sanayi kuruluşlarının sayısı 150'yi geçmiş, 600 müteşebbis açılacak olan 2. Organize Sanayi Bölgesinin heyecanı ile beklemektedir.

1995 yılında Harran Ovası'nın Fırat Suları ile kavuşması ile beraber tüm dünya yatırımcılarının dikkatini çeken Şanlıurfa 1. Organize Sanayi Bölgesinde 127 müteşebbise yer teslimi yapılmıştır. Halen 78 adet fabrika faaliyete geçmiş, 38 adedi inşa halinde ve 11 adedi ise proje aşamasındadır.

1996 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmasına karar verilen II. O.S.B. için 1997 yılında yer tespiti yapılmış, 1134 hektarlık alan ayrılmıştır. Harita çalışmaları tamamlanan II. OSB için İmar Planı çalışmaları sürmektedir. Kamulaştırma çalışmaları devam eden II. OSB içerisinde Serbest Bölge için 145 Hektar alan ayrılmıştır. Serbest Bölge için Müteşebbis Heyet kurulmuş, ve çalışmalarını devam ettirmektedir.

İlimizde ayrıca Evren Küçük Sanayi Sitesi, Siverek Küçük Sanayi Sitesi, Suruç Küçük Sanayi Sitesi ve Birecik Küçük Sanayi Sitesi faaliyet halindedir.

1923 - 1998 Yılları Arasında Şirketlerin Dağılımı

Şirket	1923-72	1973-85	1985-98	TOPLAM
Anonim	1	6	227	234
Limited	-	4	1611	1615
Kollektif	15	21	7	43
TOPLAM	16	32	1845	1892

GENEL SANAYİ ENVANTERİ

1-İşletmede Olan Kamu Tesisleri

Sektör	Adet
İmalat	1
Metal	1

2-İşletmede Olan Özel Sektör Tesisleri

Sektör	Adet
Gıda	34
Tekstil	70
Plastik ve Lastik	4
Orman Ürünleri	1
Madencilik	1
Kimya	5
Çimento	10
Metal	7

3-Atıl Tesisler

Sektör	Adet
Gıda	8
Tekstil	6
Çimento	1
Metal	1

4-Tamamlanmamış Tesisler

Sektör	Adet
Gıda	1

5-Devam Eden Tesisler

Sektör	Adet
Gıda	3
Tekstil	20
Metal	6
Plastik ve Lastik	4
Ambalaj	1
Çimento	1

İplik Fabrikası

Yağ Fabrikası

Şanlıurfa I. Organize Sanayii Bölgesinden çeşitli görünümür

Atatürk Barajı

Şanlıurfa tünellerinden su bırakılış töreni

ATATÜRK BARAJI

Atatürk Barajı, Türkiye'de sulama ve hidroelektrik enerji üretimi için şimdiye kadar inşa edilmiş en büyük yapıdır. Baraj, Fırat nehri üzerinde bulunmakta ve Güneydoğu Anadolu Projesi'nin en temel unsurudur.

Şanlıurfa'nın 60 km kuzeybatısında, Adıyaman ilinin 35 km güneyinde, Bozova ilçesine 24 km. uzaklıkta, Fırat Nehri üzerinde ve Karakaya Barajı'nın 181 Km. mansabındadır.

Temelden yüksekliği 169 metre, kret uzunluğu 1 664 metre, rezervuar alanı 48.5 km², santrali 8 üniteden oluşmakta ve her ünite 300 MW gücündedir.

1998 yılı toplam enerji üretimi : 10 595 888 000 kWh

15 Ocak 1999 itibarıyla genel toplam : 55 655 265 000 kWh

Atatürk Barajı rezervuarında biriktirilen suyla 476 000 hektar cazibe ile ve 406 000 hektar pompajla olmak üzere, yaklaşık 882 000 hektar araziye sulamak mümkün olacaktır. Atatürk Barajı dünyadaki en büyük 9. kaya dolgu barajıdır.

ŞANLIURFA TÜNELLERİ

GAP'ın büyük kilit yapılarından biri olan Şanlıurfa Tüneli, yaklaşık 358 000 hektar cazibe ile ve 118 000 hektar pompaj olmak üzere 476 000 hektar araziye sulayacaktır.

Sistem, her biri 7.62 metre çapında ve 26.4 km uzunluğunda 2 adet dairesel kesitli, beton kaplı tünelden oluşmaktadır. Tünelin toplam uzunluğu, ulaşım ve bağlantı tüneli dahil 52.8 km'dir.

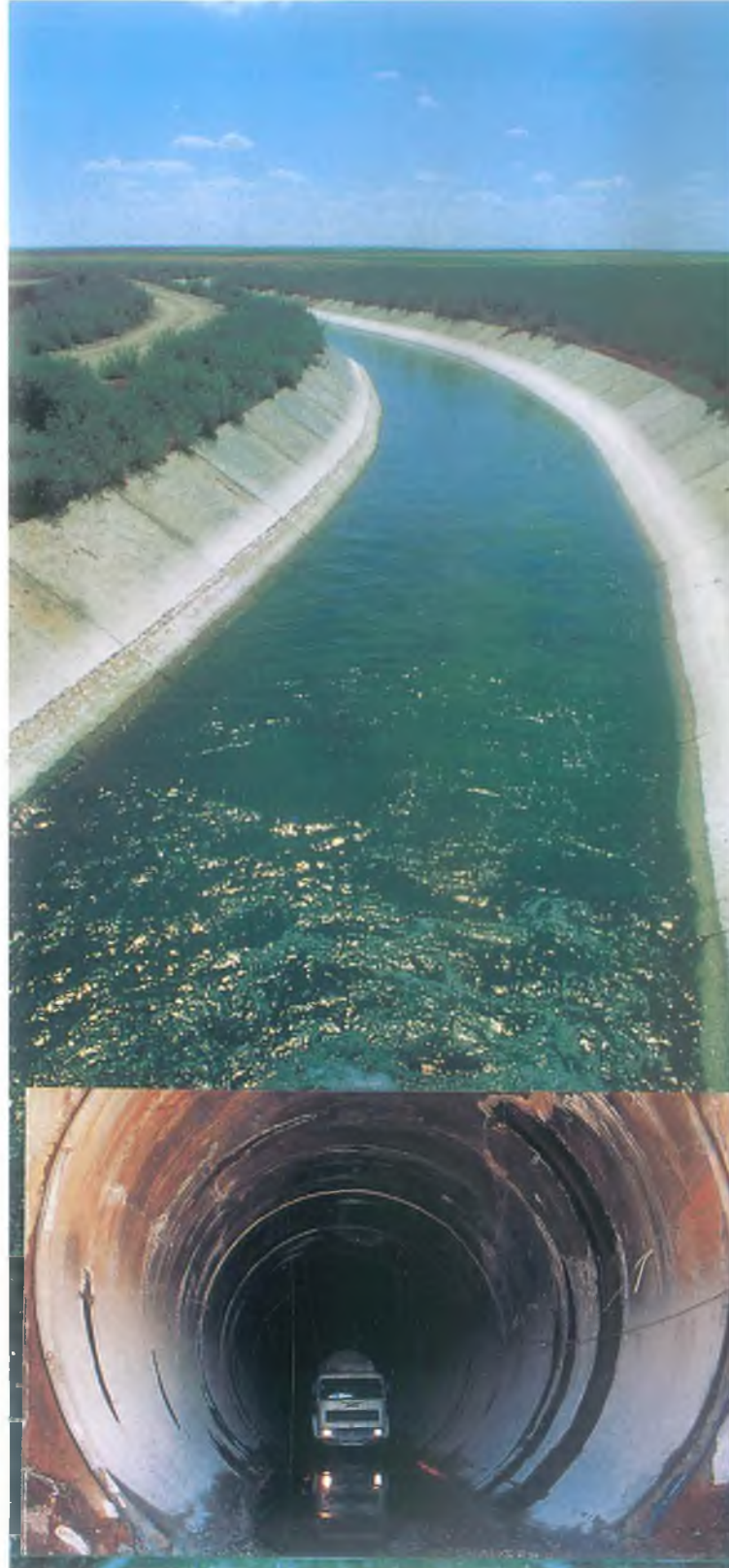
Tünel, Atatürk Barajı Gölü'nden saniyeden 328 metre küp suyun alınmasını sağlayacaktır. Şanlıurfa Harran Ovasının sulama tünel çıkışından itibaren 4 km'lik isale kanalından sonra yapılan Şanlıurfa hidroelektrik santralinde elektrik üretimi için kullanılacaktır. 50 MW kurulu gücündeki santral tamamlandığında yılda 124 000 000 kWh elektrik üretecektir. Su, enerji santralinden sonra ikiye ayrılacaktır. Şanlıurfa Ana Kanalı yaklaşık 50 000 hektarlık, Harran Ana Kanalı ise yaklaşık 100 000 hektarlık araziye cazibe ile sulayacaktır.

KARKAMIŞ BARAJI

Kil çekirdekli dolgu tipinde olan Karkamış Barajı ve Hidroelektrik Santrali, Güneydoğu Anadolu Projesi'nin bir bölümünü teşkil eden Sınır-FıratSuriye sınırından yaklaşık 4.5 km akış yukarıda ve Birecik Barajı'nın 32 km akış aşağısındadır.

Karkamış Barajı, Birecik Barajı ile Suriye sınırı arasında bulunan 12 metrelik düşüden faydalanılarak elde edilecek enerjinin üretimi amacı ile yapılmaktadır.

Barajın kret uzunluğu 1607.79 m, dolgu hacmi 2 100 000 m³, Göl hacmi 156.9 milyon m³, Kurulu gücü 6 x 31.5 = 189 MW ve Yıllık üretimi 652 500 000 kWh'tir.

Harran ana kanalı

BİRECİK BARAJI

Fırat Havzası Gelişme Planı içerisinde son kademeyi teşkil edip, Sınır-Fırat projesi kapsamında yer alan BİRECİK Barajı ve Hidroelektrik Santrali ATATÜRK Barajı'nın takriben 100 km güneyinde ve Birecik ilçesinin 8 km kadar kuzeybatısında inşa edilmektedir.

Enerji ve sulama maksatlı olan bu tesisten yılda 2.5 milyar kwh elektrik üretimi ile 92 700 hektar tarım arazisinin sulanması sağlanacaktır.

Türk, Alman, Avusturya, Fransa ve Belçika firmalarından oluşan konsorsiyuma Birecik Barajı ve Hidroelektrik Santrali "Yap-İşlet-Devret" modeliyle ihale edilmiş durumdadır. İnşaat süresi 5.5 yıldır.

Barajın tipi beton ağırlıklı kum çakıl dolgu. Gövde dolgu su 9,4 milyon m³, temelden yüksekliği 62,5 m, normal su kotu 387 m, göl hacmi 1.220.000.000 m³, Kret uzunluğu 2510 m, toplam kurulu güç 6 x 112 = 672 MW, yıllık enerji üretimi (sulamadan önce) 2 518 000 000 kWh/yıldır.

ŞANLIURFA VE HARRAN OVALARI SULAMALARI

Şanlıurfa'da toplam tarım alanı olan 1 902 065 hektarın 751 065 hektarı sulanabilir alandır. Bu sulanabilir alanlarda yapılan sulama projelerinin bir kısmı tamamlanmış, bir kısmı ise devam etmektedir.

GAP Aşağı Fırat 1. Merhale proje demetinde yer almakta olan bu önemli ve büyük projeler, Atatürk Barajı Gölünden tünel ile alınacak su ile sulanacaktır. Harran Ana Kanalı 97 327 hektarlık alanı, Şanlıurfa Ana Kanalı ise 54 092 hektarlık bir alanı kapsamaktadır.

Bu iki önemli sulama projesinde bugüne kadar; 1996 yılında 40 000 hektar, 1997 yılında 20 000 hektar, 1998 yılında 30 000 hektar olmak üzere toplam 90 000 hektar sulamaya açılmıştır. 1999 yılı içerisinde bu alan 110 000 hektara ulaşacaktır.

ULUSLARARASI HAVAALANI

GAP Master Planının kilit projelerinden biri olarak belirlenen ve Hilvan Taşdağı Mevkiinde yapılacak olan GAP Uluslararası Havaalanı Projesi GAP İdaresi Başkanlığının ve DLH'nin 1998 yılı yatırım programında kredili iş olarak yer almaktadır. 10.4 Trilyon TL olan proje bedeline mukabil, 1998 yılı için 2.5 Trilyon TL ödenek ayrılmış olup dönem sonunda 2.5 trilyon TL harcama yapılmıştır. % 100 nakdi, % 20 fiziki gerçekleşme sağlanmıştır.

Birecik Barajı

